

První část dialogu byla natočena ve čtvrtek 15. listopadu 2010 v dopoledních hodinách v prostorách pracovny Karla Hynka na Psychiatrické klinice, Ke Karlovu 11, Praha 2, Nové Město, druhý dialog byl natočen ve čtvrtek 21. července 2011 odpoledne v ordinaci Karla Hynka, Krkonošská 2, Praha 2, Vinohrady, konec dialogu byl natočen ve čtvrtek 5. září 2013 odpoledne v ordinaci Karla Hynka, Krkonošská 2, Praha 2, Vinohrady.

MS: *V jaké životní fázi vás zastihl rok 1989? Byl jste psychiatr na Psychiatrické klinice. Jak jste vnímal situaci onoho času? Jde o to, že mnozí nepředpokládali, že události půjdou tak rychle.*

KH: Ano, působil jsem na Psychiatrické klinice, v centru psychiatrického dění. Změna politiky, k níž došlo, pád komunismu, jsem v průběhu života nepředpokládal. Nemyslel jsem, že by došlo k tak hlubokým změnám. Pokud jsem však o nich přemýšlel, tak jsem uvažoval, že dojde k nějakým kosmetickým změnám v socialistické společnosti.

MS: *Takto to bylo do roku 1989. Když se podíváme na mezinárodní politickou scénu, několik let před rokem 1989 nastalo uvolnění, režimy v okolních státech se uvolňovaly. Předpokládal jste, že vlna změn dorazí do naší republiky?*

KH: Mně se nesporně líbil plán amerického prezidenta Reagana, jenž uzbrazil Sovětský svaz, a tak porazil komunistickou velmoc hospodářsky i vojensky.

MS: *Bylo to díky tomu, že měli chybnou základnu.*

KH: Byla chybná motivace k práci.

MS: *Sám jste to pociťoval?*

KH: Nesporně. Motivace lidí byla zcela formální, ale u někoho také ne. Když jsme pracovali s lidmi, či jsme je léčili, člověk měl osobní vztah k pacientovi, a nebylo potřeba mít motivaci ...

... Komunismus ...

MS: *Nyní bych přešel tematicky před rok 1989 a zamířil do abstraktní roviny. Jak jste pohlížel na komunistickou ideologii, režim, který zde vládl? Když jste se díval na budování režimu, spojoval jste si ho s příchodem „spravedlivé společnosti“?*

KH: Domnívám se, že si většina lidí v roce 1945, po 2. světové válce, myslela, že nové uspořádání Evropy bude spravedlivější, bude mnohem socialističtější než předválečné.

MS: *Soudíte, že vnímání komunistické ideologie bylo silně ovlivněno historickými událostmi?*

KH: Nejen těmi. Bylo podmíněno nejen těmi, ale i opakem fašistické totality. Někdy se člověk dostane od jednoho okraje k druhému. Tak se Evropa dostala od jednoho okraje k druhému.

MS: *Ano, některé extrémny se přitahují. Soudíte, že na komunistické ideologii je něco ospravedlnitelného?*

KH: S odstupem času komunistická ideologie zase přitahuje, jelikož iniciativa lidí klesá a zjistilo se, že kapitalismus, tržní hospodářství, přináší spousty problémů, jelikož každý se musí starat o sebe, o své bydlení, jídlo, tedy elementární potřeby. Lidé se domnívají, že komunistická společnost toto dávala sama. Stejně si to dávali lidé. Dávali si to rovnoměrně bez ohledu na to, kdo přispěl do společné pokladny.

MS: *Řekl byste, že zde byly jistoty?*

KH: Panovala bezstarostnost ...

MS: *Na druhou stranu - lidé neměli svobodu, ...*

KH: ... nemohl jste se uplatnit. Když jste se uplatnil, tak z toho pro vás moc neplynulo. To znamená, že motivace k uplatnění byla podstatně nižší.

MS: *Lze uvažovat, že události před rokem 1989 napomohly vyvrátit komunistickou ideu?*

KH: Z mého pohledu se to přežilo ekonomicky. Ti lidé tehdy věděli, že v západní Evropě či kapitalistické části světa jsou větší možnosti, lidé se neohlíželi na problémy, které ve společnosti měli. Záviděli pouze profit společnosti, záviděli pouze hmotné vlastnictví a neuvědomovali si, že to musí být podmíněno prací.

... Mylnost ideologie ...

MS: *Soudil jste, že ideologie je vyčpělá?*

KH: Jistě je málo režimů, které jsou ji schopny uchovávat.

MS: *Severní Korea, Kuba ...*

KH: Situace je v nich ekonomicky neudržitelná, že ani v těchto podmínkách diktatury, vojenského režimu, ji nelze uchovat.

MS: *Sluší se říci, že to měl být režim „harmonický“, ale zatím to byl režim represivní. Některým lidem ničil životy.*

KH: Soudím, že idea komunismu se bude stále opakovat v myslích zejména mladých lidí, kteří se domnívají, že současná doba je velice pseudodemokratická, či demokracie je velice formální. Přesto se musíme smířit s tím, že na celé zeměkouli je výjimečná situace komunistických režimů, jimž stejně hrozí kolaps.

MS: *Je tam bída, ovšem i přesto jsou někteří lidé oddaní svým vůdcům a jsou disciplinovaní. Když představitel Severní Koreji má výročí, tak tyto lidé jsou schopni nastoupit, uctívat jej. Nesmíme opomenout, že komunismus je určitá forma náboženství. Právě s touto skutečností jsme se mohli setkat i u nás. Jen si vzpomeňme na oslavy například prvního máje.*

KH: Určitě. Soudím, že u mladých lidí je to vedeno negativní vlastností závisti, postojí, že vlastní neúspěch znamená, že daný režim je špatný. Také je tam snaha o rovnost, nivelizaci celé společnosti. To jsou typické lidské vlastnosti, které budou stále přítomny ve společnosti. To proto, že mezi námi jsou neúspěšní lidé, samozřejmě to vychází i z povahových vlastností ...

MS: *... distribuce inteligence.*

KH: I ta povaha je u tohoto důležitá. Lidé jsou na sebe málo přísní ...

MS: *... a chybí jim disciplína.*

... Osobní život a přístup v režimu ...

MS: *Přístupme k vám. Pocházíte s majetné rodiny, nebyl jste například v hledáčku vládnoucí třídy?*

KH: Domnívám se, že v tom minulém režimu jsem v žádném případě nebyl intenzivně perzekuován.

Bylo to možná také díky tomu, že jsem měl zájem o psychiatrii. Po krátké praxi v Psychiatrické léčebně v Kosmonosích jsem nastoupil na Psychiatrickou kliniku v Praze 2. Zde vládl osvícený profesor Dobiáš, který k nám měl hezký vztah. Byl to lidsky smýšlející člověk, který měl své kořeny v jižních Čechách na Hluboké, kde byl jeho otec správcem na schwarzenberském panství. Sám byl však zakladatel Komunistické strany Československa v předválečné době. Byl proto zavřen v koncentračním táboře Dachau. Navázal v té době spousty přátelských vztahů s pozdějšími komunistickými funkcionáři, politiky. Tudíž měl i výsostné postavení mezi těmi politiky, i když v politice se nikdy neangažoval. Sám se uzavřel na psychiatrické klinice a choval se na ní velmi rozumě, tolerantně. Byla tam slušná atmosféra.

MS: *Jinými slovy, člověk, jenž měl zájem působit ve vědě, tak musel být součástí stranické struktury.*

KH: K vědě měl profesor Dobiáš spousty výhrad. Vědu považoval za málo přínosnou. Měl filosofické názory. Neomezoval nás v práci, třebaže podmínky pro nás nebyly příznivé. Ty ostatně „nejsou“ nikdy. V té době měl tolerantní postoj ke svým nekomunistickým pracovníkům.

MS: *Jedním z nich jste byl i vy ...*

KH: ... včetně profesora Petra Zvolského. Neměli jsme tam žádné velké omezení až na to, že jsme nemohli dělat nějakou vědeckou či klinickou kariéru. Snažil se nás přesvědčit o vstupu do komunistické strany Československa, což se v mém případě nepodařilo. Své názory jsem pevně zastával a neměnil. On nám proto říkal: „Rozhodli jste se proto být občany druhého, a tak budete občany druhého řádu.“ Z tohoto ohledu to bylo jisté omezení, ale v rámci toho režimu omezení bylo minimální.

MS: *Říkáte, že ve státu byly jiné skupiny, které zažívaly represi daleko více.*

KH: Jistě.

... Exil ...

MS: *Neuvažoval jste o emigraci? Jsou lidé, kteří se v zahraniční uplatnili. Odešli i osobnosti z oblasti psychiatrie, kteří na Západě udělali dobrou kariéru. Takový Pavel Grof, Stanislav Grof, ...*

KH: Odešlo spousty kolegů psychiatrů, kteří byli úspěšní v Americe či západoevropských státech. Tak to nesporně bylo, ale já jsem o emigraci z osobních důvodů neuvažoval, třebaže jsem měl v roce 1968 velkou příležitost v Rakousku. Tam jsem mohl na své srpnové cestě zůstat. Přesto jsem tam nezůstal z osobních důvodů, jelikož jsem zde měl starou matku. Chtěl jsem se o ní postarat. Byl jsem zde ženatý. Manželku jsem měl na té cestě s sebou. Zatím jsem byl bezdětný a žádný majetek jsem zde neměl. Možnost zde byla.

MS: *Myslel jste, že po invazi spřátelených vojsk v roce 1968 nebudete moci vycestovat ...*

KH: Soudil jsem, že tím, že se navracím do Československa, dostávám se do již neopakovatelné situace. Již nebudu mít další příležitost k emigraci, ale přesto jsem se tak rozhodl, ...

MS: *... abyste byl opět občanem druhého řádu.*

KH: V té době to ještě nebylo vysloveno. To bylo řečeno až při normalizaci profesorem Dobiášem. Ale na jaře roku 1968 jsme měli pocit, že se režim v Československu dostatečně zliberalizuje a strana se napraví.

... Politika ...

MS: Při této příležitosti bych se zeptal na jednu skutečnost: zdali politika byla cosi, co bylo pro člověka únosné. Asi jste to bral takto: „Ano, je zde režim, který ze mě udělal personu non grata.“

KH: V politice jsem se neangažoval, a proto jsem byl separován a věnoval jsem se rodině, pacientům. Měl jsem pocit, že i takto prožitý život člověka může naplnit.

MS: Soudil jste, že tehdejší systém zde byl napořád?

KH: První léta po roce 1948 to vypadalo, že to bude se Sovětským svazem na věčné časy ...

MS: ... a nikdy jinak.

KH: Všechna hesla se naplňovala. Nutno říci, že na klinice byl dobrý kolektiv. Byli tam slušní lidé, s nimiž se dalo jednat a bylo to přátelské ovzduší.

MS: Pokud člověk o něco usiloval, musel odkývat to, co vyžadovala stranická buňka.

KH: Museli jsme základní podmínky naší existence udržovat. Byly jsme členy ROH, dělali jsme aktivity pro děti, které byly žádoucí. Tím pádem jsme si bazální povinnosti museli splnit. Bylo tam ještě ČSM, které mělo za členy i kolegy, kteří v té době byli šedesátiletí. Bez onoho členství již nebyla možnost existence na klinice nebo v nemocnici.

... Vlastnictví ...

MS: Co bylo ještě zvláštností minulého režimu? Bohužel nepřímo „naváděl“, aby člověk kradl. Byla zde neúcta k vlastnictví. Vše je přece naše a můžeme si to zároveň vzít. S tímto postojem se můžeme setkat i v současnosti, ale je to z dlouhodobého hlediska postavené na hlavu.

KH: I antičtí filosofové měli názor, že pouze část majetku může být celospolečenská a většina musí být v individuálním, soukromém vlastnictví, jelikož bez soukromého vlastnictví společnost jako celek nebohatne.

... Obnovení vlastnictví ...

MS: Rok 1989 byl rokem, kdy jsme vykročili k návratu do „přirozeného stavu“. Pocházíte z rodiny, která vlastnila majetky, a proto jste přivítal jejich navrácení. To, co bylo ukradeno, bylo vráceno.

KH: Samozřejmě to nebylo v plném rozsahu ani v mé rodině. Když se člověk dívá zpět po dvaceti letech od revoluce, tak vidí, tak některé majetky nebyly navráceny. Týká se to polností, lesů, církevních majetků ...

MS: I na toto téma se ve společnosti hledá odpověď.

KH: Jsou to otázky politické.

MS: Řekl bych výsostně politické.

... Demokracie ...

MS: Jedno z takových častých slov, které člověk v období roku 1989 slýchal, byla demokracie. Jak se na toto společenské uspořádání díváte jako člověk, který s lidmi pracuje, zná jejich omezení? Jistě jste hodně slýchal od vaší matky, která zažila první republiku, jež byla založena na demokratických základech.

KH: Demokracii jsem vždy chápal jako něco, co má pro člověka hodnotu. Pro řadu lidí ta hodnota není souměřitelná například s životem. O demokracii je třeba bojovat. Tu si v jistém ohledu musí vybojovat sám, když si ji nevybojuje, tak ji nemá.

MS: *To by člověk mohl říci spíše o svobodě než o demokracii.*

KH: Ono to platí i o ní ...

MS: *Jinými slovy říkáte, že to jsou spojené nádoby.*

KH: Když přesně přeložíme slovo demokracie, tak je to vláda lidu. Ta je pouze omezená. Už antičtí filozofové přemýšleli, že majetek nemůže být pouze v rukou státu, jelikož by se nerozmnožoval ... Tyto myšlenky nalezneme u Aristotela ...

MS: *To proto, že kritizoval Platóna ...*

KH: Uznával soukromé vlastnictví. Na druhé straně - antičtí filozofové připouštěli, že část majetku má být v rukou lidu či státu. Část majetku musí být v rukou individua, aby byl schopen majetek rozmnožovat.

MS: *To je záležitost kapitalistického řádu, třebaže ten je s demokratickým řádem v západním světě provázán.*

... První republika ...

MS: *Jednu část otázky jste však neodpověděl ... Vaše matka první republiku zažila ... Jak vám o ní vykládala? Zanechala v ní éra první republiky nějaké stopy? Někteří lidé se v roce 1989 domnívali, že se dá navázat na období první republiky s jejím demokratickým uspořádáním.*

KH: To by odpověděla lépe má matka než já, jelikož jsem prvorepublikovou éru nezažil. Pokud jsem o ní slyšel, tak ti lidé byli zdánlivě velmi spokojeni. Ono tomu tak úplně nebylo. Řada lidí neměla velké příjmy, někteří dokonce nouzi, objevovaly se krize, jako se objevují v současnosti, i když dopad současných krizí není tak veliký, jelikož sociální síť tomu zabrání.

... Interpretace demokracie ...

MS: *Dobrá, je vhodné se zeptat, jak vnímáte obnovu demokratického uspořádání na základě téměř padesátileté zkušenosti totalitních režimů? Jak utvářet systém, kde jedinec hraje důležitou roli, má respekt k druhým a vychází přitom ze systému, který ničil individualitu, spontaneitu člověka ... Jednoduše se říká, že budeme budovat demokracii, ale následné naplňování jejího obsahu je daleko obtížnější ...*

KH: Musíme říci, že si každý z nás demokracii představuje trochu jinou. Každý z nás slovo demokracie interpretuje po svém. Lidé, kteří zdůrazňují svou svobodu, ji považují za základ života. Lidé, kteří jsou spíše ochotni k práci podřízené nebo k práci v určitých opakujících se rytmech, tak ji budou považovat za méně důležitý „produkt“ společnosti. Soudím, že když společnost není spořádána demokraticky, když v ní vládne totalitní režim, tak ten vyhovuje málo komu, pokud je doveden do krajnosti. Když totalitní režim začne popravovat své odpůrce, tak nemůže počítat s dlouhodobou podporou slušných lidí. Je zřejmé, že demokracie je opakem totality, a z mého pohledu má vyhlídky na dlouhodobější trvání.

MS: *Dobrá, ale někdo namítne, že demokracie je obdobou potápějící se loďky, ze které se neustále musí vylévat voda, jinak se potopí. Aby se udržela, je nutné mít v systému slušné a aktivní lidi. Pokud*

slušný člověk nebude aktivní, tak jej ti neslušníci eliminují.

KH: S tím lze souhlasit. Demokracie se někdy popisuje jako nejlepší systém ze všech těch špatných.

... Potřeby demokracie ...

MS: *Co si myslíte, že potřebuje demokracie jako systém, aby člověk v něm žil spokojený život a aby se svět rozvíjel, pokud přijmeme tezi, že můžeme usilovat o lepší a lepší svět. Jde o to, že mnozí lidé po více jak dvaceti letech budování demokracie a tržního hospodářství jsou nespokojeni ... Můžete říci, že Češi jsou charakterističtí „brblalové“?*

KH: Soudím, že je to důležitá otázka. Domnívám se, že demokracie u velké části lidí je ztotožňována s blahobytem. Ten, podle našich kolegů, by měl být trvale narůstající. Z mého pohledu k tomu nikdy nemůže dojít. V cyklu dějin musí dojít k jistým poklesům, korekcím. Do té doby dokud konjunktura pokračuje, dokud je trvale udržitelný rozvoj ...

MS: *Jinými slovy si myslíte, že společnost by měla usilovat o hospodářský vzestup, aby se udržela demokracie.*

KH: Je nutné, aby to vzájemně bylo propojené. Pokud chceme, aby systém byl kvalitní, je nutné, aby demokracie byla neustále rozvíjena. To máte jako s láskou v manželství. I ta potřebuje být neustále rozvíjena. Pokud se přestane rozvíjet, tak dochází k manželským krizím.

MS: *Soudíte, že naše demokratická republika by potřebovala aktivnější a mravně vyspělé občany, hlavně na vrcholných postech. To by poté nezpůsobovalo rozhořčení ...*

KH: Na demokracii se musí stále pracovat, i když někdy se to děje špatnými směry. Přesto jde o práci někoho, který usiluje, a význam to má. Ze špatných směrů se dá ustoupit, nebo špatné směry se dají překonat, nebo zdánlivě důležité věci se mohou zdát nedůležité. Je to podobné jako s interpretací historie. Ta je jednou. V našem vědomí se stále vyvíjí. Každá generace má jiný názor na historické události. Stejně tak je to s demokracií. I ona má v různých generacích různou podobu.

MS: *To znamená, že se jinak na demokracii budou dívat lidé z první republiky, jinak se na demokracii samou a demokracií první republiky dívali lidé roku 1989. Byl tam idealismus, ovšem selanka to nebyla a v parlamentu občas létaly facky. Inu, měli bychom usilovat o správné nastavení svého hledí.*

KH: Ještě bych k tomu doplnil, že je to otázka nejen doby, generace, která na demokracii vlastní názor. Je to dokonce i otázka lokální, otázka vyspělosti lidí. Demokracie pro arabského beduína je něco jiného než demokracie pro amerického podnikatele či vyspělého člověka. To znamená, že každý máme své individuální pojetí demokracie a každý si pod tím představujeme něco jiného. Poté, co se vymaníte ze světa obětí komunismu a totalitního systému, je pro vás hlavní cíl demokratického uspořádání v možnosti volně cestovat, svobodně podnikat, volně se někde vyjadřovat. Zatímco pro někoho, kdo má tyto hodnoty zažité, jsou v demokracii například důležité diskuse na téma životního prostředí.

MS: *Inu, slovo demokracie má hodně interpretací, jeho vnímání je podmíněno kulturně, historicky. Na základě toho se liší demokracie u nás, v Rusku, Americe.*

... Kapitalismus ...

MS: *Navrhoval bych, abychom přešli k otázce, která se týká kapitalismu, tedy k obnovení tržního hospodářství. Již bylo zmíněno, že to demokracii doprovází. Mnoho lidí si myslelo, že demokracie bez*

tržního hospodářství nemůže existovat. Jsou společnosti, kde máte diktaturu, ale je tam kapitalismus. Mnohdy je však tamní kapitalismus vůči lidem nesoucitný, ve srovnání s vyspělými státy.

KH: Rovnou řekněme, že sám kapitalismus je méně soucitný než demokratické uspořádání.

MS: *Bylo pochopitelné, že když centrálně plánované hospodářství nefungovalo, přechod k němu byl čímsi logickým?*

KH: V současné době, kdy jsme poznali nevýhody trhu ... To znamená i prohlubující se krize doprovázené nezaměstnaností, ...

MS: ... *sociální nerovností.*

KH: Myslím si, že ve všech těchto systémech není důležité mít teoretickou koncepci daného systému, ale že je vždy důležité jeho převedení v praxi. To znamená, že je tam nezbytný určitý kompromis. Nelze jít ode zdi ke zdi. Musí se spíše jít středem, kde je demokratický kapitalismus zajištěn i pro menšiny. Zase to nemůže být vyvyšování menšin na úkor hlavní části společnosti.

MS: *Považoval jste jako cosi logického, že stát bude mít menší roli v hospodářství, což bylo „splněno“ v rámci privatizace ...*

KH: Považoval jsem to jako nezbytně potřebné, protože přerostlý, socialisticky opatrovnícký stát je neudržitelný. Není možné, aby všichni pracovali podle svého přání, podle své liknavosti, lenosti ...

MS: ... *a brali podle potřeb. To byl komunistický přístup.*

... Demokratický kapitalismus ...

MS: *Nyní bych položil otázku na vztah kapitalismu a demokracie. Nemáte pocit, že jsme na počátku „chtěli“ demokratický kapitalismus? To znamená, že celek, společnost, bude rozhodovat o nastavení prostoru svobodných hospodářských procesů. Dnes, tedy více jak dvacet let po revoluci, se to dostává do stavu, že rozhodují kapitálově silní. Zástupci lidu nejsou zástupci širokého lidu, ale zástupci lobby, a proto se demokratický kapitalismus změnil na kapitalistickou demokracii. Z toho vzniká nespokojenost a systém jako celek to delegitmuje.*

KH: Myslím si, že demokratický systém i tržní systém nelze uskutečnit mávnutím proutku ze dne na den a má to svůj vývoj. Když lidé říkají, že za těch dvacet čtyři let, co nám zde tržní ekonomika vládla, se zjistilo, že je naprosto nemožná, nevýkonná, tak to pravda není. Hodnoty ve společnosti vznikaly, vznikají a budou vznikat i nadále, byť v systému, který je vnímán jako marasmus. Je to jiné než v komunistickém systému, kde to vedlo k trvalému zničení hodnot a k totálnímu úpadku. Nynější společnost do jisté míry stoupá. Když si uvědomíte, že právě ve vyspělých zemích, kde je demokratický kapitalismus jako je Švédsko, Norsko, tedy severské státy ... Ty mají bohatství díky přírodě.

MS: *Ano, ale jsou ochotni pracovat.*

KH: Nesmíme zapomínat, že bohatství je v aktivitách lidí.

MS: *Aby se demokracie a kapitalismus rozvíjely pro blaho všech, ...*

KH: ... je nutné jejich základy přijmout k lidskému srdci a lidské mysli.

MS: *To znamená, že nejcennější pro rozvoj je lidský kapitál a ten před rokem 1989 byl ničen ...*

KH: ... a vedl k trvalé stagnaci.

... Hodnoty ...

MS: *Nesmíme opomenout význam hodnot. Havel počátku změn dal étos: „Pravda a láska zvítězí nad lží a nenávisť.“ Úcta k pravdě byla důležitá pro jeho disidentskou dobu. Předchozí režim lhal a skončil. Přesto mnozí z nás Havlovým hodnotám nepřikládají velký význam. Důležitá je pro lidi svoboda, ale úcta k pravdě, respekt k člověku, je na druhé koleji, jelikož zapomínají na fakt, že svoboda a pravda se vnitřně podmiňují.*

KH: Pripadá mi to podobné jako při rozvoji automobilismu. V určitém okamžiku, kdy je málo aut, tak automobilisté jsou preferováni, mohou jezdit neomezenou rychlostí a bez jakýchkoliv korekcí. V okamžiku, kdy se automobilisté stávají pro společnost nebezpeční, tak je potřeba je čím dál tím více korigovat i proto, že jejich absolutní počet narůstá. Stejně tak je to se svobodou, nejen v řízení motorového vozidla, ale i se svobodou společnosti. Čím je společnost bohatší, tím je více potřeba ji regulovat. Vidíte to na daních právě ve zmíněných severských státech, kde jsou vysoké, přesto se tam lidé mají dobře.

... Participace v politice ...

MS: *Co politika? Vy jste neměl zájem být součástí těch, kdo rozhodují o podobě společnosti?*

KH: Cítil jsem se na to dost starý. Bylo mně padesát let. Mohl jsem do něho vstoupit, ale jelikož jsem se politického života neúčastnil do svých padesáti, tak jsem to poté nepovažoval za důležité. Nikdy jsem nebyl tak politicky angažovaný.

MS: *Zřejmě jste využíval možnosti voleb ...*

KH: Byl jsem pouhým občanem. Nikdy jsem nebyl členem politické strany. Člověk vidí, jak politická kariéra mění charakter lidí.

MS: *Dobrá, jak se díváte na vývoj politiky? Jak se díváte na vývoj politiky, toho nadšení a poté i deziluze. Mohli jsme tento vývoj očekávat? Ostatně člověk toto zažívá během svého života.*

KH: Člověk toto jistě zažívá.

... Iluze ...

MS: *Myslel jste si, že si lidé dělali velké představy o tom, jak rychle se přidružíme k zemím Západu, jak dosáhneme tamního blahobytu?*

KH: Ano, lidé čekali, že to bude snadné, rychlé ...

MS: *Byla to iluze.*

KH: Soudím, že iluze je důležitá i pro revoluci nebo pro změnu režimu. Iluze v lidech jistou dobu trvala a následně skončila, jelikož narazila na jejich vlastní bariéry.

MS: *Je podle vás dobré žít v iluzích? Komunismus byl ...*

KH: ... také iluzí.

MS: *Ti, kteří se proti iluzi postavili, byli životem patřičně vláčeni ...*

KH: Ano, to je pravdou. Stali se psanci, nebo odešli z republiky.

... Využití možností ...

MS: *Domníváte se, že člověk, jenž se narodil do nové doby, tak může patřičně užít svobody a seberealizovat se, nebo tam vidíte bariéry?*

KH: Myslím si, že bariéry nejsou tak veliké. Bariéry jsou pouze v každém z nás a nikoliv ve společnosti. Myslím si, že společnost jako celek bariéry odstranila.

MS: *To znamená, že člověk, který má problémy se svou psychikou, tak musí především bojovat sám se sebou, aby dokázal život držet v rukou, rozvinout ho do patřičné šíře. Jak s bariérami bojovat?*

KH: Soudím, že bariéry lze odstranit pouze trpělivou, cílevědomou prací. Bariéra, ať je jakákoliv, se hroutí pouze evolucionem a nikoliv revolucí. Nehroutí se ideou, za kterou člověk směřuje. Onu bariéru lze překonat trpělivostí pomocí práce, ale také adaptací na bariéru. Zkrátka se musíme ve svém osobním, společenském, politickém, profesním životě adaptovat, přizpůsobit té společnosti.

MS: *Nu, ale právě někteří lidé se nechtěli přizpůsobit díky tomu, že režim považovali za lživý. Říkáte, že je dobré, když se člověk přizpůsobí, ale adaptace za každou cenu rozhodně dobrá není.*

KH: Jistě že ne za každou cenu, ale je otázka, zdali danou situaci můžeme řešit evolučně.

MS: *Proto dochází ke změnám, jak docházelo v roce 1989.*

KH: Přesto si myslím, že je to zásluhou jedinců, kteří se postavili proti komunistické ideologii, ...

MS: *... jako byla Charta 77.*

KH: Ano, přesto, i když poté byli vůdčími osobnostmi. Bylo důležité, aby nějaké vůdčí osobnosti ve společnosti byly. Samy ten režim nezvrátily. Charta 77 k tomu přispěla, ale pouze malým podílem. Zde vznikla diskrepance, tedy rozdílnost mezi ekonomicky produktivním světem a ekonomicky neproduktivním světem. Tato soutěž rozhodla, že došlo k tomu ...

MS: *... výbuchu ...*

KH: ... a každý z nás usiloval zlepšit ekonomickou situaci.

MS: *V proměně nešlo jen o ideje demokracie, svobody, ale i o zlepšení standardů života, jaký byl na západ od nás. Bylo to také připomenutí si toho, že Československo a poté Česká republika patří do západního světa. V jistém ohledu je to i přihlášení se k ideálům první republiky, kdy Československo patřilo mezi dvacet nejvyspělejších států světa.*

... Mezinárodní rozměr ...

MS: *Je dobré se ještě zeptat, jak vnímáte integraci do Evropské unie, NATO. Starší lidé si vzpomenou, že byla snaha o navrácení se mezi vyspělé demokracie. Je to podle vás součástí běžného vývoje?*

KH: Evropskou unii vnímám pro naši budoucnost jako nezbytnou a zcela zásadní, protože drobné evropské státy nemohou samy o sobě konkurovat takovým mocnostem, jako je Čína, Rusko. Samozřejmě to nemusí přinášet optimální řešení ekonomické situace pro řemeslníka, ale pro celý národ a pro sumu produkce, která z naší republiky vychází. Je nezbytné, abychom byli integrováni ve

větším státním celku.

MS: *V našem dialogu bychom neměli opomenout otázku integrace naší země do evropských a mezinárodních struktur. Jak vnímáte naše začleňování? Byli jsme součástí východního bloku a po změnách vyvstala otázka návratu na Západ.*

KH: Z hlediska psychiatra je to těžké hodnotit. Myslím si, že on k tomu nemá velké možnosti, potřebné informace.

MS: *Jako občan ...*

KH: Pokud to mám hodnotit jako občan, jsem rád, že jsme integrováni opět se Západem, s křesťanstvím, které sem přišlo a které zde vytvořilo obrovské kulturní zázemí. S ním jsme byli spojeni v průběhu dvanácti set let.

MS: *Soudíte, že naše země byla na Východ uměle strčena? Dá se říci, že jsme spíše východem Západu než západem Východu?*

KH: Pokud to máte tak formulovat – jistě. Sice jsme slovanská země, ale na druhé straně jsme země, kde se Slované s Germány prolínají, kde stát je tvořen nejen Slovany, ale i Germány, kteří jsou zde integrováni v průběhu celého tisíciletí. A těch všech vlastností, genů, se nemůžeme zbavit, oddělit je. Podle mého názoru máme nadále hraniční pozici, ale nemá to být hranice ostrá. Má to být plynulý přechod mezi dvěma etniky.

... Psychiatrie ...

MS: *Dobrá, další část dialogu bych věnoval vašemu oboru. Jaký byl stav psychiatrie po roce 1989?*

KH: Co se týče psychiatrie, tak změna byla velmi diametrální. Byla to změna, o které jsem také v té době netušil. Psychiatrie se začala ubírat západním směrem. Tento západní směr spočíval v tom, že docházelo k velké redukci chronických lůžek v léčebnách. Také docházelo k nárůstu ambulantní psychiatrie, a dokonce i ke vzniku soukromých ambulantních zařízení. To se v té době podařilo i mně. Bylo mi padesát let. Změna se mě dotkla trochu později, přesto se mi podařila změna v mém životě v tom ohledu, že jsem si založil svou soukromou psychiatrii. Navíc jsem nebyl omezen svým nekomunistickým smýšlením. To znamená, že jsem byl schopen po devadesátém roce se habilitovat na první lékařské fakultě. To byly změny v mém osobním životě.

MS: *Jak podle vás na tuto oblast reagovala společnost?*

KH: Co se týče společnosti, tak je větší akcent kladen k psychoterapeutickému směřování pacientů, i když samotný důraz byl přemrštěný, až přestřelený. Farmakoterapie, která se na Západě osvědčila jako nejlevnější a nejúčinnější, byla v těch prvních okamžicích trochu redukována. Následně došlo k velkému rozmachu západních farmaceutických společností, které se postaraly o nasycení trhu nejrozličnějšími moderními psychofarmaky. Ta však byla dražší než původní česká, slovenská produkce a přinášela do psychiatrie novou dimenzi.

MS: *Jisté proměny byly i v psychofarmakologii ...*

KH: Zásadní farmaceutické změny jsem pociťoval v tom, že došlo ke správnému zániku zneužívání či nadužívání benzodiazepínů, které vytvářejí návykové nebezpečí. Došlo k rozvoji moderních antidepresiv typu SSRI, která mají výhodu, že nejsou návyková, mají široké použití a zcela vytlačila stará benzodiazepínová anxiolytika. Pokud se týče léčby závažných duševních chorob, to znamená maniodepresivní poruchy, schizofrenie, tak u těch k tak velkému posunu nedošlo. Dočkali jsme se

rozvoje nových neuroleptik, antipsychotik, ale nová neuroleptika neměla efekt o moc větší než původní. Opětovně přinášela úskalí. Jedinou výhodou nových antipsychotik bylo, že neměly vedlejší účinky na extrapyramidový systém. To znamenalo určité vylepšení stavu pacientů. Podstatné pro léčbu závažných schizofrenií byla léčba depotními preparáty, které byly intramuskulárně aplikovány.

MS: *Pokud byste to měl přeložit do lidského jazyka ...*

KH: Kdybych to měl přeložit do jazyka laiků, řekl bych, že psychiatrie se vylepšila, jako se vylepšila ostatní medicína. Její vylepšení bylo však omezené oborem a vědeckými poznatky, jež se v rámci oboru uplatňují.

MS: *Rád bych se zeptal, zdali neměla náhodou psychiatrie během minulého režimu stigma? To znamená, že se více otevřela ...*

KH: Co se týče otevření, tak nesporně se společnost snažila o destigmatizaci psychiatrie a o větší otevření, což se projevilo nejrůznějšími festivaly v léčebnách. Jedním z nich jsou takové Mezi ploty. Také jsou pořádány různé výstavy, které se konají v areálech těchto zařízení. Mezi nimi je i naše klinika. Byla to snaha o „popularizaci“, ale přesto je psychiatrie stále stigmatizovaná.

... Inspirace na Západě ...

MS: *Je něco podobného na Západě?*

KH: Ano. Tam se ale vedle destigmatizace objevují i kritické vlny k psychiatrům a psychofarmakům. Zejména je to americká reakce na nadužívání léků proti hyperkinetickému syndromu, kdy každé dítě je považováno za hyperkinetika, a tudíž užívá léky stimulačního charakteru, jež paradoxně zklidní dítě a jeho chování. Západní společnost si málo uvědomuje, že pro dítě je důležité mateřské vedení, a ne farmaka. Je nutné, aby matka byla trpělivou matkou, ...

MS: *... aby byla ochotna „vše“ snášet, ...*

KH: ... jelikož je to její úděl, její povinnost vůči zachování rodu. Zde hovořím zcela otevřeně a myslím si, že přemíra liberalizace a snímání odpovědnosti z každého z nás, včetně otců, je naprostým nesmyslem. Ať se feministky na mě nezlobí, ženy mají povinnost stejně tak jako otcové. Ty povinnosti se liší. Mohou se však doplňovat a mohou se na povinnostech domluvit.

MS: *Rozumím vám, ale zarazila mě slova, že matka má snášet vše. I v Bibli je psáno, že matka bude rodit v bolestech, zakoušet útrapy. Je zřejmé, že jsou jisté meze. Možná západní svět usiluje napomoci dětem i matkám, o nichž hovoříte.*

KH: To je pochopitelně možné. Je to ve vyloženě chorobných případech povinnost pedopsychiatrů. Nesporně si myslím, že vedle toho, co se západní svět snaží odstraňovat, málo si uvědomuje, že mateřská role je také velké štěstí, radost pro ženu.

MS: *Nesmíme zapomínat, že žena má mateřské pudry a otcové je mají menší.*

... Kontakt s psychiatrií ...

MS: *Rád bych se zeptal, zda, když se otevřela možnost, hodně lidí kontaktovalo psychiatrii. Tím myslím, jestli se nenaplnily čekárny psychiatrů ...*

KH: Samozřejmě, psychiatrie konce dvacátého a počátku jednadvacátého století se stává mnohem frekventovanějším oborem, než tomu bylo v minulosti. Je to v důsledku většího psychického než

fyzického vypětí, které bylo základem práce schopnosti devatenáctého století. Dvacáté století tím, že přináší zrychlení pracovního času, ...

MS: ... lidského nasazení, ...

KH: ... také přináší větší nároky na psychiku, klade větší důraz na odolnost. Na druhou stranu to vyžaduje větší péči o zdraví člověka, než byla v devatenáctém století.

... Diagnózy ...

MS: *Dříve tito lidé byli izolováni od normální společnosti. Dnes jsou součástí velké společnosti, „neexistují“ zdi. V tomto ohledu je zaznamenán pokrok. Na druhou stranu - nejsou mnohdy lidé označeni diagnózou, i když ta nemá své opodstatnění?*

KH: Nepochybně diagnóza se užívá častěji, aby bylo možné pacientovi předepsat psychofarmaka a aby je pojišťovna hradila. Pokud bychom je předepisovali bez diagnóz, tak „zdravým lidem“ nemáme možnost předepisovat nákladné léčebné prostředky.

MS: *Svou otázku jsem položil proto, jestli psychiatr není „tlačen“ k tomu, aby předepisoval léky. Je to velký byznys.*

KH: Jistě je to velký byznys, jako je vše v 21. století. Preskripce je mnohem širší, než byla ve stoletích předcházejících. Toto lze nalézt i v jiných oborech.

... Tržní mechanismus prospívá? ...

MS: *Co trh? Patří do této oblasti? Tážu se proto, že společnost v minulosti byla založena na plánovaném hospodářství, kdežto dnes hraje důležitou roli trh, tedy souhra nabídky a poptávky. Mnozí lidé mohou pohlížet na fungování trhu ve zdravotnictví s nedůvěrou.*

KH: Trh má význam i ve zdravotnictví a péči o zdraví, protože trh určuje spotřebu léků. Léky, které jsou nefunkční, zastaralé, málo užívané, s vedlejšími účinky, vypadávají z trhu a je to i tím, že psychiatr či obecně lékař volí takový lék, u kterého očekává největší efekt.

MS: *Dá se říci, že trh v oblasti léků a zdravotnictví generuje pozitivní změny. Lidé, kteří byli odkázáni na azyly, dnes díky odpovídající péči, lékům, se mohou lépe integrovat do „zdravé společnosti“.*

... Rozhodují jiné faktory ...

KH: Samozřejmě farmaceutické firmy se snaží o takovéto vysoké cíle. K tomu to v dnešní době ale nevede, protože jsou spousty ostatních faktorů, které jsou určující a rozhodující.

MS: *Snad nehovoříte o vedlejších účincích?*

KH: Ne, ale jsou jiné faktory, které rozhodují o tom, zda je někdo ochoten integrovat se do společnosti, nebo ne. To, že odstraníme pacientovi nejzávažnější příznak, jako je u schizofrenie porucha vnímání či porucha myšlení, neznamená, že toho pacienta jsme schopni zařadit do normální společnosti.

MS: *Lidé jsou sice zbaveni prvních příznaků, přesto mají nedostatky myšlení a měli by být „ochráněni“ ...*

KH: Řekl bych, že faktorů je více. Tam vystupují nejen sociální faktory, ale jsou tam i osobnostní faktory, s nimiž můžeme „málo“ pracovat. Právě toto rozhoduje o integraci člověka.

... Postoj ke společnosti ...

MS: *Dobrá, nyní bych se zeptal, jak jako psychiatr byste ohodnotil společnost, v níž jste sám musel žít asi polovinu století a jak byste ohodnotil dnešní společnost. Vypomohl byste si lékařskou psychiatrickou diagnózou?*

KH: Řekl bych, že dnešní lidé jsou psychicky křehcí ...

MS: *To znamená, že dnešní člověk je náchylný ...*

KH: ... k psychickému zranění. Také je to substitute, která je od nás vyžadována – sociální síť, sociální řešení problémů.

MS: *Jak by tomu měl člověk rozumět?*

KH: Psychiatrie řeší invalidní důchody, pracovní neschopnosti a jiné ...

MS: *Soudíte, že předchozí socialistická společnost vykazovala známky schizofrenie? Lidé cosi žili.*

KH: Neuváděl bych tam termín schizofrenie, který se ve společnosti uplatňuje mnohem více, než by to bylo zdrávo. Samozřejmě i v současné společnosti jsou lidé, kteří žijí v nějakých rozporech – ať již osobních, nebo sociálních.

MS: *Soudíte, že dávat diagnózu na společnost je pošetilé. Diagnózy se mají dávat konkrétním lidem.*

KH: Určitě.

MS: *Generalizování na společnost je škodlivé.*

... Neuralgické body ...

MS: *Nyní bych navrhl, abychom opustili pole psychiatrie a na závěr se vrátili k obecným tématům. Rád bych se zeptal, jaké neuralgické body, momenty jste v rámci hospodářské a společenské proměny zaznamenal? Co je pro vás ostrým bodem, díky němuž transformace byla nedokonalá.*

KH: Pokud se má hovořit o ostrém bodu, je to návrat k demokracii, která zde byla hrubě pošlapávána během komunismu.

MS: *Návrat demokracie je přece pozitivní. Když člověk klade tuto otázku, zmiňuje nedokonalé právní prostředí ... Návrat demokracie je žádaný. Co se podle vás v rámci návratu demokracie nepovedlo?*

KH: Z mého pohledu se toho povedlo dost. Nemůže to být v jednom okamžiku, ale návrat demokracie je nutné chápat v návratu našeho myšlení. To bude dlouho trvat, než si osvojíme demokratické myšlení.

MS: *Jinými slovy než se z lidí, kteří byli zvyklí žít v područí druhých, stanou sebevědomí demokraté.*

KH: Myslím si, že se lidé musí ohlédnout za tím, co se za posledních dvacet let stalo, jakou cestu jsme ušli, jak jsme zvýšili kulturní integraci s Evropou, jak jsme zvýšili své ekonomické schopnosti a přiblížili se i ekonomicky Evropě. Bohužel, stále v lidech zůstává myšlení stejné v tom, že rozhodující je závist vůči sousedovi. Rozhodující je vzpomínání na blahé časy komunismu, kdy plzeňská

dvanáctka stála korunu devadesát.

MS: *Můžeme říci, že jsou lidé k minulosti milosrdní. To však ztěžuje současné rozhodování o budoucnosti světa.*

... Budoucnost ...

MS: *Dobrá, kdybyste se měl podívat do budoucnosti. Jak vidíte pozici naší republiky v Evropě a globalizovaném světě? Pokud nevykonáme žádoucí změny, jež vyžaduje okolní svět, může se z České republiky stát „skanzen“, kam se budou jezdit dívat například Japonci. Asi takový pesimista nejste.*

KH: Neobával bych se, že se z České republiky stane skanzen, protože vůlí lidí je, aby se ekonomicky povznesli a stále zvyšovali svou úroveň, a proto ten motor v nich je. Ten nelze zabrzdit.

MS: *Ano, přání jsou, ale existujeme v hospodářském prostředí. Jak vidíme, v roce 2013 Česká republika zažívá nejdlejší ekonomický sestup ve své novodobé historii.*

KH: To jistě bude odvislé od celého světa či Evropy. Ekonomický vzestup je možný pouze tehdy, jestliže i okolní státy budou prosperovat. Nemůžeme počítat, ...

MS: *... že budeme ostrovem prosperity.*

KH: Přesně tak!

MS: *Problém je, že okolní svět zažívá konjunkturu, ale my recesi. Přesto vám děkuji za vaše slova a čas.*

P.S.:

MS: ***Jak jste se osobně účastnil obnovy demokracie a kapitalismu? Jste apolitický člověk.***

KH: Ano, jsem apolitický člověk. Nikdy jsem nebyl v žádné straně. Ani v ní nebudu v budoucnosti. Stal jsem se řadovým voličem, pokud se vezme „reálný přínos“. Na druhé straně si myslím, že svou osobní aktivitou jsem se stal soukromým lékařem. Je to přínos k budování kapitalismu. Domnívám se však, že tato profese je přežitá, že zdravotní systém se snaží soukromé lékařské praxe ukončit.

MS: ***Účastnil jste se kuponové privatizace jako možnosti obnovy kapitalismu?***

KH: Účastnil jsem se toho. Měl jsem kupony. Ty jsem věnoval svému synovi a ten na tom přiměřeně situaci profitoval.

MS: ***Nskončil jste jako ti, kteří to vložili do Harvardských fondů.***

KH: Ne, individuálně jsme se synem nakoupili nějaké podniky. Ty poté vynesly nějakou dividendu.

MS: ***Jak jste vnímal rozdělení Československé federativní republiky? Soudíte, že to bylo moudré, rozdělit společný stát? Vyřešilo se tím nacionální pnutí a oba státy sebevědomě vstoupily do Evropské unie v roce 2004?***

KH: Ano, rozdělení bylo o deset let dříve.

MS: ***Ano, to bylo v roce 1992 - 1993.***

KH: Rozdělení Československa na dva samostatné státy přinesla doba. Bylo reakcí na integrovaný

stát, který se Čechům zdál příliš nákladný. Slovákům se to zdálo omezením vlastní schopnosti, vlastní prosperity. K rozdělení došlo, ale bylo mírumilovné, bez konfliktů – jako například v Jugoslávii. Možná, že je to tomu tak dobře, že není nutné v rámci Evropské unie vytvářet subunijní státní útvary.

MS: Zkratka přispělo to k pozitivnímu rozkvětu ...